

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 29 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės, Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja) ir Egidijos Tamošiūnienės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal ieškovės **likviduojamos uždarnosios akcinės bendrovės „TransRental“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. spalio 27 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės likviduojamos uždarnosios akcinės bendrovės „TransRental“ ieškinį atsakovui E. S. dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių ieškinio senaties termino taikymą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė LUAB „TransRental“ (toliau – ir Bendrovė) 2020 m. gruodžio 20 d. pateikė ieškinį, kuriame prašė priteisti iš atsakovo E. S. 535 252 Eur žalos atlyginimą, 5 proc. dydžio metines procesines palūkanas ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad atsakovas buvo vienas iš Bendrovės akcininkų ir nuo jos įsteigimo 2006 m. kovo 7 d. iki 2015 m. gegužės 19 d. ėjo Bendrovės vadovo pareigas. Minėtu laikotarpiu iš Bendrovės apyvartinių lėšų atliktos 856 ūkinės bendros 540 924,17 Eur sumos operacijos, kurios nesusijusios su Bendrovės veikla ir kurios nebuvo tinkamai apskaitytos. Atsakovas, kaip Bendrovės vadovas, šias lėšas naudojo ne Bendrovės veiklai vykdyti, todėl padarė Bendrovei žalos. Ieškovė dėl dalies lėšų priteisimo pareiškė reikalavimus kitose civilinėse bylose, todėl šioje byloje prašė priteisti 535 252 Eur sumą.
4. Atsakovas prašė atmesti ieškinį, be kita ko, dėl praleisto ieškinio senaties termino. Nurodė, kad ieškovės akcininkė tų pačių aplinkybių pagrindu 2016 m. rugpjūčio 26 d. inicijavo ikiteisminį tyrimą atsakovo atžvilgiu, todėl, taikant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.125 straipsnio 8 dalyje nustatytą sutrumpintą 3 metų ieškinio senatį reikalavimams dėl žalos atlyginimo pareikšti, šiuo atveju toks ieškinys atsakovui galėjo būti pareikštas ne vėliau kaip 2019 m. rugpjūčio 26 d.
5. Teismo posėdžio metu šalys prašė teismo pirmiausiai išspręsti klausimą dėl ieškinio senaties taikymo. Nurodė, kad byloje būtų ekonomiškai pirmiausiai nuspręsti dėl to, ar yra praleista ieškinio senatis, ir, jeigu praleista, nuspręsti dėl to, ar šis terminas gali būti atnaujintas. Šalys sutarė, kad byloje turėtų būti atliekamas didelės apimties tyrimas, susijęs su 856 ūkinių operacijų aplinkybių vertinimu, o tai reikštų dideles organizacines ir finansines sąnaudas. Šalių įsitikinimu, teismas galėtų išspręsti ieškinio senaties taikymo klausimą priimdamas dalinį sprendimą arba kitą procesinį sprendimą, kuriuo šioje bylos stadijoje nebūtų pasisakoma dėl materialijų atsakovo civilinės atsakomybės taikymo sąlygų.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus apygardos teismas 2022 m. vasario 8 d. daliniu sprendimu ieškinį atmetė dėl praleisto ieškinio senaties termino.
7. Teismas nurodė, kad, esant šalių prašymui, tikslinga išspręsti ieškinio senaties taikymo klausimą daliniu sprendimu, kuriame nevertinama ir nepasisakoma dėl atsakovo civilinės atsakomybės pagrindų. Teismas nustatė, kad ieškovė pateikė ieškinį 2020 m. gruodžio 20 d., o atsakovo civilinei atsakomybei reikšmingus neteisėtus veiksmus sieja su jo, kaip Bendrovės vadovo, pareigomis, kurias jis ėjo laikotarpiu nuo 2006 m. kovo 7 d. iki 2015 m. gegužės 19 d. Teismo vertinimu, ieškovės akcininkė UAB „Kamjorda“, valdanti 60 proc. Bendrovės akcijų, 2016 m. rugpjūčio 26 d. pateikdama pareiškimą dėl ikiteisminio tyrimo, turėjo žinoti apie šioje civilinėje byloje nurodytas ūkines operacijas ir subjektyviai suprasti apie tokius sandorius atsakovo padarytą žalą, kurią ieškovė įrodinėja šioje byloje. Teismas pažymėjo, kad juridinis asmuo pats nepriima sprendimų, bet veikia per juridinio asmens valdymo organus ir dalyvius. Tėsių rajono apylinkės teismo 2017 m. birželio 23 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2-478-671/2017 konstatuota, kad po E. S. atleidimo iš Bendrovės vadovo pareigų nuo 2015 m. gegužės 19 d. faktiniu Bendrovės vadovu buvo E. Ž. Teismas pažymėjo, kad būtent E. Ž., kaip UAB „Kamjorda“ akcininkas ir vadovas, taip pat pasirašė ir 2016 m. rugpjūčio 26 d. pareiškimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo. Teismo vertinimu, ieškovės užsakytas ir 2019 m. spalio 12 d. atliktas ekspertinis tyrimas neturi įtakos senaties termino eigos pradžiai. Ieškovė galėjo ir turėjo žinoti apie nurodomus neteisėtus atsakovo veiksmus ir kilusią žalą iš pirminių dokumentų, o ne iš išvestinio ekspertinio tyrimo. Teismas nustatė, kad po to, kai atsakovas nustojo eiti Bendrovės vadovo pareigas, Bendrovė disponavo pirminiais dokumentais apie jos finansinę veiklą. Kitas Bendrovės vadovas K. V. apie tariamai atsakovo padarytą didelę žalą žinojo 2016 m. rugsėjo mėnesį, tai patvirtina jo paaiškinimai, fiksuoti Darbo ginčų komisijos 2016 m.

rugsėjo 12 d. sprendime darbo byloje Nr. APS-1-13836. Pati ieškovė nurodo, kad 2019 m. spalio 12 d. ekspertinį tyrimą užsakė po to, kai buvo priimtas sprendimas nuraukti ikiteisminį tyrimą, o tai reiškia, jog toks ekspertinis tyrimas buvo reikalingas ne ieškovės sužinojimui apie pažeistas teises ir kilusią žalą, bet įrodymams užfiksuoti. Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, teismas konstatavo, kad ieškovė yra praleidusi CK 1.125 straipsnio 8 dalyje nustatytą sutrumpintą 3 metų ieškinio senaties terminą ieškiniui pareikšti.

8. Teismas nepripažino svarbia priežastimi atnaujinti senaties terminą ieškovės argumento, kad ji buvo įsitikinusi, jog pažeistas teises pavyks apginti baudžiamojoje byloje, tačiau 2019 vasario 14 d. nutarimu buvo nutraukta ikiteisminio tyrimo Nr. 01-1-44482-16 dalis dėl didelės vertės turto pasisavinimo ir iššvaistymo E. S. atžvilgiu. Teismo vertinimu, ikiteisminio tyrimo eiga tiesiogiai nėra susijusi su ieškovės galimybe ginti savo teises pareiškiant ieškinį, nes ir baudžiamojoje byloje ieškovė turėjo teisę reikšti ieškinį. CK nenustatyta, kad vykstantis ikiteisminis tyrimas dėl galimai žalą padariusio asmens veikos sustabdo ar nutraukia ieškinio senaties terminą (CK 1.129–1.130 straipsniai). Netenkintas ieškovės siekis, kad būtų priimtas apkaltinamasis nuosprendis atsakovui, neturi įtakos taikant ieškinio senaties institutą ir skaičiuojant ieškinio senaties pradžią. Ieškovės veiksmai galimai pažeistas teises ginti baudžiamojo proceso tvarka nelemia kitokio ieškinio senaties termino skaičiavimo. Teismas pažymėjo, kad nei ikiteisminio tyrimo metu, nei po ieškovės užsakymo 2019 m. spalio 12 d. ekspertinio tyrimo ieškovei nepaaiškėjo jokios reikšmingos aplinkybės apie atsakovo neteisėtus veiksmus ir žalos dydį. Teismas nustatė, kad ieškovė dar vykstant ikiteisminiam tyrimui – 2019 m. kovo mėn. – savo teises gynė civilinio proceso nustatyta tvarka ir reikė atsakovui ieškinį dėl žalos atlyginimo (Vilniaus apygardos teismo civilinė byla Nr. e2-2973-619/2019), toje byloje teismas 2019 m. kovo 5 d. nutartimi ieškinį laikė nepaaduotu, ieškovei nepašalinus teismo nustatytų ieškinio trūkumų. Ieškovė neskundė minėtos teismo nutarties, teismo nustatytų trūkumų nepašalino. Šioje byloje ieškovė į teismą su ieškiniu dėl žalos atlyginimo kreipėsi tik po 1,5 metų. Nors pareikštas reikalavimas yra siejamas su kitokio pobūdžio žala, nei buvo prašoma priteisti civilinėje byloje Nr. e2-2973-619/2019, teismo vertinimu, tai vis tiek rodo, kad savo teisėmis ieškovė nesinaudojo rūpestingai, nors objektyviai galėjo ieškinį pateikti ir anksčiau. Tai rodo, kad ieškovė nesikreipė į teismą dėl savo pasirinkto elgesio, o ne dėl svarbių, nuo jos valios nepriklausančių priežasčių. Teismas taip pat nesutiko su ieškovės argumentais, jog senaties terminas buvo praleistas dėl to, kad keitėsi Bendrovės vadovai ir kad jie neturėjo galimybės tinkamai atlikti savo pareigas. Nors ieškovė nurodo, kad likvidatorius E. S. dėl ligos (laikotarpiu nuo 2018 m. kovo 13 d. iki 2018 m. kovo 23 d. bei nuo 2018 m. liepos 4 d. iki 2018 m. spalio 23 d.) negalėjo vykdyti savo pareigų, tačiau ši aplinkybė nesitęsė visą senaties termino laikotarpį. Ieškovė į teismą kreipėsi praleidusi senaties terminą daugiau kaip metus, net ir skaičiuojant senaties termino eigos pradžią nuo 2016 m. rugpjūčio 24 d., kai ieškovės akcininkė kreipėsi dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo atsakovo atžvilgiu. Paminėtu senaties termino eigos metu, t. y. 2019 m. rugpjūčio 26 d., ieškovė pateikė kitą ieškinį Telsių apylinkės teismo civilinėje byloje Nr. e2-5086-832/2019, o tai taip pat rodo, kad svarbios priežastys neriboją ieškovės galimybės ginti savo teises teisme.
9. Be to, teismas atsižvelgė į tai, kad tarp akcininkų E. S., E. Ž. ir A. T. 2015 m. gegužės 19 d. buvo sudarytas susitarimas, kuriame šalys susitarė, kad ieškovės akcininkai neturi pretenzijų vienas kitam, o E. Ž. neturi pretenzijų E. S. dėl Bendrovės valdymo. Teismas taip pat nustatė, kad 2016 m. lapkričio mėnesį akcininkai, t. y. UAB „Kamjorda“, atstovaujama E. Ž., ir atsakovas E. S., susitarė dėl UAB „TransRental“ likvidavimo. Dėl to, anot teismo, yra pagrindo manyti, kad ieškovės nesikreipimas į teismą su ieškiniu buvo nulemtas ne objektyvių aplinkybių dėl nežinojimo apie tikrąją Bendrovės veiklą, bet pačios ieškovės ir jos dalyvių apsisprendimo.
10. Teismas, atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, į ilgą laiką praleistą senaties terminą ir į pareikšto ieškinio pagrindą, t. y. tai, kad atsakovo civilinę atsakomybę ieškovė kildina iš esmės iš darbo santykių, nusprendė, kad šiuo atveju termino atnaujinimas prieštarautų teisiniui aiškumui ir teisių santykių stabilumui, todėl ieškovės prašymo atnaujinti praleistą terminą netenkino.
11. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2022 m. spalio 27 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 8 d. sprendimą, kuris pavadintas daliniu, paliko nepakeistą.
12. Teisėjų kolegija nurodė, kad pagal bendrą taisyklę juridinių asmenų dalyviai nėra juridinių asmenų atstovai ir jų atliekami veiksmai nesukelia teisių pasekmių juridiniam asmeniui, taigi ir dalyvio sužinojimo apie tam tikrą aplinkybę momentas nesutapatinamas su juridinio asmens sužinojimo momentu automatiškai, kaip tai būtų juridinio asmens vadovo sužinojimo atveju. Tačiau negalima ir priešinga išvada, kurią siūlo ieškovė, kad akcininko žinojimas apie tam tikrą aplinkybę visais atvejais nereikš bendrovės sužinojimo apie šią aplinkybę. Galimi atvejai, kai akcininko faktinis žinojimas suponuos ir pačios bendrovės sužinojimą apie jos teisių pažeidimą, pavyzdžiui, kai toks akcininkas aktyviai dalyvauja bendrovės veikloje ir informuoja bendrovę.
13. Teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo konkrečiu atveju įrodymų visetas patikimai patvirtina, kad ieškovė žinojo apie jai galimai padarytą žalą jau 2016 m. rugpjūčio 26 d., kai ieškovės akcininkė UAB „Kamjorda“ kreipėsi į Vilniaus apygardos prokuratūrą su pareiškimu dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo dėl atsakovo E. S. nusikalstamų veikų. Nustatyta, kad ieškovė UAB „TransRental“ turi tik du akcininkus – 60 proc. akcijų priklauso UAB „Kamjorda“, o 40 proc. – atsakovui E. S. Akcininkės UAB „Kamjorda“ vadovas ir vienintelis akcininkas yra E. Ž. 2016 m. rugpjūčio 26 d. pareiškimą prokuratūrai akcininkės UAB „Kamjorda“ vardu pasirašė E. Ž. Taigi, akivaizdu, jog E. Ž., kaip ieškovės 60 proc. akcijų turinčio akcininko, žinojimas apie galimai kito akcininko padarytą žalą gali būti pagrįstai prilygintas pačios ieškovės žinojimui apie šį faktą, ypač atsižvelgiant į aplinkybę, kad jo vadovaujama bendrovė yra ieškovės daugumos akcininkė, faktiškai skirianti jos vadovus ir disponuojanti visa informacija.
14. Teisėjų kolegija papildomai pažymėjo, kad byloje pagrįstai remiamasi prejudiciniu faktu, jog E. Ž. nuo 2015 m. gegužės 19 d. buvo faktinis ieškovės vadovas. Telsių rajono apylinkės teisme 2017 m. birželio 23 d. išnagrinėta civilinė byla Nr. 2-478-671/2017, joje konstatuota aplinkybė, kad po E. S. atleidimo iš ieškovės UAB „TransRental“ vadovo pareigų nuo 2015 m. gegužės 19 d. faktinis įmonės vadovas buvo E. Ž. Šis faktas, pasak teisėjų kolegijos, taip pat pagrindžia išvadą, kad ieškovė neabejotinai turėjo sužinoti apie galimą savo teisių pažeidimą iki 2016 m. rugpjūčio 26 d. Be to, apeliaciniame skunde neneigiamas faktas, kad šioje byloje ieškovė prašo atlyginti žalą, kilusią iš sandorių, kurie buvo nurodyti ir 2016 m. rugpjūčio 26 d. pareiškimė. Pasak teisėjų kolegijos, net hipotetiškai teigiant, kad ne visi sandoriai, iš kurių ieškovė kildina žalą šioje byloje, buvo nurodyti pareiškimė ir faktiškai žinomi ieškovei, nepaneigta lieka išvada, jog ieškovė pagal bylos aplinkybes turėjo sužinoti apie jai galimai padarytą žalą būtent iki nurodytos datos. Tokia išvada darytina, nes, pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalį, teisė į ieškinį atsiranda ne tik nuo tos dienos, kai asmuo faktiškai sužinojo apie savo teisės pažeidimą, bet tam tikrais atvejais ir anksčiau – nuo datos, kada jis objektyviai turėjo suvokti, kad jo teisės pažeistos.
15. Pasisakydama dėl praleisto ieškinio senaties termino atnaujinimo, teisėjų kolegija nurodė, kad aplinkybė, jog ieškovė negalėjo kreiptis į prokuratūrą žinoti, kokio dydžio žala jai faktiškai padaryta, nėra pakankamas pagrindas atnaujinti ieškinio senaties terminą, nes ieškovei nebuvo kliūčių jau tada kreiptis į specialistus dėl ekspertinės išvados žalos dydžiui nustatyti. Teisėjų kolegijos vertinimu, UAB „TransRental“ likvidatorių pasikeitimas bei likvidatoriaus E. S. liga nepripažintinis svarbiomis priežastimis atnaujinti senaties terminą, nes K. V. išbuvo likvidatoriumi beveik visą iš anksto nustatytą šešių mėnesių UAB „TransRental“ likvidavimo terminą iki savo atsistatydinimo, taigi, liko nepaneigta, kad per šį laikotarpį jam nebuvo kliūčių kreiptis į teismą su ieškiniu. Tas pats, anot kolegijos, pasakytina ir apie E. S. ligą, kuri prasidėjo praėjus aštuoniems mėnesiams nuo jo paskyrimo likvidatoriumi. Ieškovė nepaneigė, kad per savo vadovavimo laikotarpį ir antrasis likvidatorius galėjo kreiptis dėl žalos atlyginimo. Teisėjų kolegija papildomai pažymėjo, kad per šį laikotarpį galimybę kreiptis su išvestiniu ieškiniu dėl žalos atlyginimo ieškovei turėjo ir ieškovės akcininkė. Ieškovė nepagrindė, kad šiam ieškiniui pareikšti per įstatyme nustatytą terminą ji objektyviai negalėjo surinkti reikiamų duomenų ar egzistavo kitos aplinkybės, sukludžiusios laiku kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo. Kadangi byloje nėra įrodymų, jog ieškovė laiku ėmėsi aktyvių veiksmų pažeistoms teisėms ginti, tačiau dėl nuo jos nepriklausančių aplinkybių susiklostymo nespėjo laiku parengti ieškinio, teisėjų kolegijos vertinimu, šiuo atveju ieškinio senaties termino praleidimas negali būti pateisintas svarbiomis priežastimis.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

16. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 8 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 27 d. nutartį ir priimti naują sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

16.1. Teismai netinkamai taikė ieškinio senatį reglamentuojančias teisės normas ir nepagrįstai netaikė CK 1.130 straipsnio 5 dalies, todėl netinkamai nustatė ieškinio senaties termino pradžios ir pabaigos momentą. Teismas, sprenddamas, ar ieškinio senaties terminas praleistas, kiekvienu atveju privalo patikrinti, ar šis terminas nebuvo nutrauktas ar sustabdytas. Nagrinėjamu atveju nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas šių aplinkybių nevertino. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 109 straipsnį civilinis ieškinyš baudžiamajame procese nagrinėjamas kartu su baudžiamąja byla. Tai reiškia, jog ir žalos atlyginimo klausimas gali būti išspręstas tik iš esmės išnagrinėjus baudžiamąją bylą ir priėmus baigiamąjį aktą. BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu nutraukus baudžiamąjį procesą, nutrūksta ir teisenos dalis dėl žalos atlyginimo, nes civilinis ieškinyš baudžiamojoje byloje yra jos sudėtinė dalis (BPK 109–115 straipsniai). Kasacinis teismas išaiškino, kad nutraukus baudžiamąją bylą dėl senaties – BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu – ir civilinį ieškinį palikus nenagrinėtą, civiliniam ieškovui išlieka teisė reikšti civilinį ieškinį asmeniui, kuriam byla nutraukta, civilinio proceso tvarka. Nors CK 1.130 straipsnio 5 dalyje nurodoma apie ieškinio senaties nutraukimą tik baudžiamosios bylos atveju, kai ieškinyš yra paliekamas nenagrinėtas nutraukus baudžiamąją bylą dėl senaties, tačiau kasacinis teismas yra pripažinęs, kad teisinio reguliavimo spraga gali būti užpildyta naudojant teisės analogiją, taikant bendrojo teises principus, taip pat aukštesnės galios teisės aktus. Įvertinus tai, kad kiekviena baudžiamoji byla yra ikiteisminio tyrimo tąsa, neabejotina, jog, asmeniui kreipiantis dėl pažeistų teisių gynimo baudžiamąja tvarka ir esant pradėtam ikiteisminiam tyrimui, ieškinio senatis reikalavimui dėl žalos atlyginimo nutrūksta nuo ikiteisminio tyrimo pradžios momento ir prieš ikiteisminio tyrimo pradžią prasidėjęs ieškinio senaties terminas tęsiasi, iki ikiteisminio tyrimo yra nutraukiamas arba byla yra perduodama nagrinėti teismui. 2016 m. rugpjūčio 26 d. LUAB „TransRental“ pagrindinei akcininkei UAB „Kamjorda“ kreipusį į Vilniaus apygardos prokuratūrą su pareiškimu dėl ikiteisminio tyrimo pradžios atsakovo atžvilgiu, ieškinio senaties termino dėl žalos atlyginimo eiga nutrūko ir atsinaujino tik 2019 vasario 14 d. priėmus nutarimą nutraukti ikiteisminį tyrimą. Ieškinyš pareikštas 2020 m. gruodžio 20 d., todėl ieškinio senaties terminas nebuvo praleistas.

16.2. Teismai, atmesdami ieškovės prašymą atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą, nevertino jos aktyvumo ginant pažeistas teises ir to, kad ieškovė pagrįstai tikėjosi savo teises apginti baudžiamąja tvarka. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad aktyvumas ginant teises kitais būdais, pvz., baudžiamąja tvarka, gali būti pripažintas svarbiomis nesikreipimo į teismą priežastimis, kai tokios priemonės naudojamos „saikingai“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-20-248/2017). Po to, kai tik 2019 m. vasario 14 d. iš dalies buvo nutrauktas ikiteisminis tyrimas ir ieškovė suprato, kad savo pažeistas civilines teises gali apginti tik civiline tvarka, ji ilgai nedelsdama kreipėsi dėl ekspertinio tyrimo atlikimo ir po to į teismą dėl žalos atlyginimo, t. y. savo pažeistas teises gynė nuosekliai, tiksliai, apdairiai ir rūpestingai. Teismai neteisingai nustatė interesų prioritetą, t. y. nepagrįstai suteikė pirmenybę civilinių teisių santykių stabilumui, bet ne ieškovės pažeistų teisių gynybą, nes civiliniai teisiniai santykiai nebuvo stabilūs vien dėl to, kad iki 2019 m. vasario 4 d. vyko ikiteisminis tyrimas, kuris neleido susiklostyti stabiliems civiliniams teisiniams santykiams dėl žalos atlyginimo. Be to, tikslus žalos faktas ir dydis paaiškėjo tik 2019 m. spalio 12 d., kai ieškovė gavo ekspertės Loretos Rupeikienės ekspertinio tyrimo aktą. Ieškovei nebuvo aiškus ir negalėjo būti žinomas tikslus žalos dydis, nes tai apėmė 856 ūkinės operacijas. Todėl jokiai apdairiai ir rūpestingam asmeniui ikiteisminio tyrimo pradžios dieną negalėjo būti žinomas ir aiškus žalos dydis, kuris yra būtina civilinės atsakomybės sąlyga.

17. Atsakovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 8 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 27 d. nutartį palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

17.1. Būtinąją sąlygą dėl ieškinio senaties termino sustabdymo ar nutraukimo ikiteisminio tyrimo ar bylos nagrinėjimo teisme metu – civilinio ieškinio pareiškimas. Ieškovė ikiteisminiame tyrime Nr. 01-1-44482-16 civilinio ieškinio nebuvo pareiškusi, todėl bylą nagrinėję teismai pagrįstai netaikė materialiosios teisės normų, reglamentuojančių ieškinio senaties termino sustabdymą ar nutraukimą. Veiksmai galimai pažeistas teises ginti baudžiamojo proceso tvarka (skundo ar pareiškimo pateikimas) savaime nelemia kitokio ieškinio senaties termino skaičiavimo.

17.2. Svarbiomis ieškinio senaties termino praleidimo priežastimis, sudarančiomis pagrindą praleistą ieškinio senaties terminą atnaujinti, gali būti pripažįstamos tik ieškinio senaties termino eigos metu egzistavusios aplinkybės, kurios kliudė asmeniui laiku ir tinkamai, tiesiogiai ar per atstovą ginti savo pažeistas teises ir kurios nepriklausė nuo šio asmens valios. Bylą nagrinėję teismai tinkamai įvertino visas ieškovės nurodytas aplinkybes, kurios neva sutrukdė ieškovei laiku įgyvendinti savo teisę į teisminę gynybą, ir pagrįstai nusprendė, kad nėra pagrindo atnaujinti praleistą ieškinio senaties terminą. Pirmą, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad prejudicinių faktų (Telšių rajono apylinkės teismo 2017 m. birželio 23 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2-478-671/2017) nustatyta, jog E. Z. nuo 2015 m. gegužės 19 d. buvo faktinis ieškovės vadovas, taigi apie galimą teisių pažeidimą ieškovei buvo žinoma dar iki kreipimosi su pareiškimu į prokuratūrą (2016 m. rugpjūčio 26 d.). Antra, UAB „Kamjorda“ (kuriai priklauso 60 proc. ieškovės akcijų), atstovaujama E. Z., 2016 m. rugpjūčio 26 d. kreipėsi į Vilniaus apygardos prokuratūrą su pareiškimu dėl ikiteisminio tyrimo pradžios atsakovo atžvilgiu. Pareiškimine nurodytos aplinkybės apie ieškovės sudarytus sandorius nuo 2006 m. iki 2015 m. Trečia, po atsakovo atšaukimo iš ieškovės vadovo pareigų (2015 m. gegužės 19 d.) ieškovė nusprendė atsakovą priimti į pardavimų vadovo pareigas, tarp šalių 2015 m. liepos 23 d. buvo sudaryta darbo sutartis. Darbo teisiniai santykiai tarp šalių buvo nutraukti 2015 m. lapkričio 27 d., tačiau su atsakovu nebuvo atsiskaityta. Darbo ginčų komisija 2016 m. rugsėjo 12 d. sprendimu atsakovo prašymą dėl lėšų priteisimo patenkino iš dalies. Iš šio sprendimo turinio matyti, kad ieškovė dar iki 2016 m. rugsėjo 12 d. laikė, jog yra patyrusi žalą dėl tariamai neteisėtų atsakovo veiksmų, ir planavo kreiptis į teismą. Ketvirta, ieškovės nurodytos aplinkybės apie ilgai vykusį ikiteisminį tyrimą neturi įtakos nustatant subjektyvaus suvokimo apie teisių pažeidimą momentą ir nelaikytinos kliūtimis ginti galimai pažeistas teises. Penkta, ieškovė dar 2019 m. kovo mėn. savo teises gynė civilinio proceso tvarka ir reikė atsakovui ieškinį dėl žalos atlyginimo. Šešta, dublike ieškovė pripažino, kad jos netenkino faktas, jog nebuvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis atsakovui, ir tik todėl buvo inicijuotas ekspertinio tyrimo akto Nr. 2019/10 parengimas. Bylą nagrinėję teismai pagrįstai nusprendė, kad ekspertinis tyrimas buvo skirtas tik sukurti išvadinčius įrodymus, kurių pagrindu siekta daryti įtaką ieškinio senaties termino pradžios skaičiavimui. Septinta, ieškinyš teismui buvo pateiktas praėjus 1 m. 2 mėn. ir 10 d. nuo ekspertinio tyrimo akto Nr. 2019/10 parengimo. Aštunta, prejudicinę reikšmę turinčias procesines sprendimas konstatuota, kad ieškovės sprendimas kreiptis dėl ikiteisminio tyrimo atsakovo atžvilgiu pradžioje ieškinio senaties nenutraukė ar nesustabdė. Aktyvūs ieškovės (jos akcininkės) veiksmai tik patvirtina, kad ieškovė žinojo, kaip ginti savo teises.

Teisėjų kolegija

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl ieškinio senaties instituto aiškinimo ir taikymo; dėl ikiteisminio tyrimo reikšmės ieškinio senaties terminui

18. Nagrinėjamoje kasacinėje byloje aktualūs ir taikytini Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimai, kad ieškinio senaties termino pradžios ir pabaigos nustatymo klausimas, taip pat sustabdymo, nutraukimo ir atnaujinimo pagrindų nustatymas yra fakto klausimai ir kasaciniame teisme nenustatomi (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 353 straipsnio 1 dalis), tačiau kasacinis teismas, remdamasis teismų nustatytais aplinkybėmis, turinčiomis reikšmės ieškinio senaties termino pradžios nustatymui, teisės taikymo aspektu patikrina, ar byla nagrinėjama teismui teisingai taikė ir aiškino ieškinio senatį reglamentuojančias teisės normas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugpjūčio 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-328-219/2017 26 punktą; 2023 m. vasario 23 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-37-648/2023 68 punktą ir kt.). Kasacinio teismo praktika ieškinio senaties instituto klausimais pakankamai išplėtoti ir nuosekliai, teisėjų kolegija jos nuostatomis vadovaujasi šioje nutartyje, papildomai pasisakydama dėl CK 1.130 straipsnio 5 dalies aiškinimo ir taikymo.
19. Pirmąją kasacinio skundo argumentų grupę ieškovė teigia, kad byla nagrinėjama teismui netinkamai taikė ieškinio senatį reglamentuojančias teisės normas, nepagrįstai netaikė CK 1.130 straipsnio 5 dalies, todėl netinkamai nustatė ieškinio senaties termino pradžios ir pabaigos momentą. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio teismo argumentus vertina kaip nepagrįstus.
20. Pagal įstatyme įtvirtintą sampratą, ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 straipsnis). Dėl ieškinio senaties instituto esmės teismų praktikoje pasisakyta, kad ieškinio senatis yra laiko tarpas, per kurį valstybė garantuoja asmeniui jo pažeistos teisės gynimą, jeigu per šį laiko tarpą suinteresuotas asmuo kreipėsi į teismą su ieškiniu apginti pažeistą teisę (CK 1.124 straipsnis). Įstatymas, nustatydamas laiko tarpą, per kurį valstybė garantuoja pažeistos teisės gynimą, siekia ne tik užtikrinti subjektyvės teisės realumą, bet ir sukurti stabilius civilinius teisinius santykius, todėl nustato ilgesnį ir trumpesnį ieškinio senaties terminą. Šis ne tik skatina nukentėjusią šalį operatyviai reaguoti į savo teisės pažeidimą, bet ir suteikia garantiją kitai civilinio teisinio santykio šaliai, kad po tam tikro įstatyme nustatyto laikotarpio jos įgytos teisės negalės būti ginčijamos. Jeigu asmuo, žinodamas arba turėdamas žinoti apie savo teisės pažeidimą (CK 1.127 straipsnio 1 dalis), į šį pažeidimą per visą ieškinio senaties termino eigą nereaguoja ir nereiškia ieškinio, tai kita civilinio teisinio santykio šalis turi teisę pagrįstai tikėtis, kad toks asmuo arba apskritai atsisako savo teisės, arba nemano, jog jo teisė yra pažeista. Taigi, taikant normas, reguliuojančias ieškinio senatį, būtina atsižvelgti tiek į abiejų civilinio teisinio santykio šalių interesus, tiek ir į ieškinio senaties instituto normų tikslus (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-403/2022 33 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
21. Ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas ieškinį atmesti (CK 1.131 straipsnio 1 dalis); jeigu teismas pripažįsta, kad ieškinio senaties terminas praleistas dėl svarbios priežasties, pažeistoji teisė turi būti ginama, o praleistas ieškinio senaties terminas atnaujinamas (CK 1.131 straipsnio 1 dalis). Ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos. Teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Šios taisyklės išimtį nustato CK ir kiti Lietuvos Respublikos įstatymai (CK 1.127 straipsnio 1 dalis).
22. Kadangi ieškinio senaties pabaiga reiškia teisės į pažeistos teisės gynimą pabaigą, kiekvienu atveju yra svarbu nustatyti, kada šis terminas prasideda. Pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalyje nustatytą reikalavimą ieškinio senaties termino eigą pradžia apibrėžiama ne objektyviu (teisės pažeidimo), o subjektyviu momentu (kada asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie jo teisės pažeidimą), nes asmuo gali įgyvendinti teisę ginti savo pažeistas teises tik žinodamas, kad šios yra pažeistos; teisės pažeidimo ir sužinojimo apie jį momentas gali sutapti, bet gali ir nesutapti, t. y. asmuo apie tai gali sužinoti vėliau, tačiau pastarąją aplinkybę jis turi įrodyti (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-212-403/2022 34 punktą ir jame nurodytą teismų praktiką).
23. Kasacinio teismo taip pat yra išaiškinta, kad vidinis teisės pažeidimo suvokimas tiesiogiai susijęs su pačiu asmeniu, konkreti diena, kada asmuo sužinojo apie teisės pažeidimą, nustatoma pagal to asmens nurodymą ir savo teiginius, kada sužinojo apie teisės pažeidimą, pagrįsti ieškovas turi pateikti įrodymus (CPK 178 straipsnis). Tačiau teismas negali apsiriboti vien tik ieškovo paaiškinimu ir tais atvejais, kai atsakovas ginasi ieškinio senaties terminu, o ieškovas tvirtina, jog apie savo subjektyvės teisės pažeidimą sužinojo ne paties pažeidimo dieną, teismas turi patikrinti, ar byloje nėra įrodymų, kad buvo priešingai ir jo nurodytas koks nors aplinkybes reikia vertinti pagal kitų byloje esančių įrodymų visumą (CPK 185 straipsnis). Kai asmuo nurodo, kad apie savo teisės pažeidimą sužinojo ne pažeidimo dieną, o vėliau, teismas turi išsiaiškinti, kurią dieną rūpestingas ir apdairus asmuo, esant tokioms pačioms aplinkybėms, galėjo ir turėjo sužinoti, jog jo teisė pažeista. Taigi, subjektyvusis sužinojimo apie tam tikrą įvykį, su kuriuo ieškovas sieja savo teisių pažeidimą, momentas nustatomas kiekvienu atveju individualiai įvertinant ne tik ieškovo teiginius apie tam tikrą sužinojimo laiką ir aplinkybes, tačiau taip pat taikant proto, rūpestingo bei atidaus asmens standartą ir tiriant, ar apie nurodomą įvykį tokį standartą atitinkantis asmuo turėjo (galėjo) sužinoti anksčiau. Nustatant šias aplinkybes taip pat būtina atsižvelgti ir į konkretaus ieškovo charakteristiką – patirtį, išsilavinimą, galimybes ir pan. (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-117-695/2019 22 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
24. Įvertinusi skundžiamų procesinių sprendimų turinį, teisėjų kolegija konstatuoja, kad byla nagrinėjama teismui, nustatydami, kad ieškinio senaties terminas prasidėjo 2016 m. rugpjūčio 26 d. ieškovės akcininkei kreipusis į prokuratūrą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo atsakovui dėl sandorių, iš kurių ieškovė kildina reikalavimą dėl žalos atlyginimo šioje byloje (skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties 23–35 punktai), tinkamai įvertino reikšmingas faktines aplinkybes ir teisingai taikė aktualias įstatymo bei teismų praktikos nuostatas. Pritartina teismų išvada, kad kreipimasis dėl ikiteisminio tyrimo parodo, jog ieškovė suprato savo tikrą ar tariamą teisių pažeidimą.
25. Kaip nustatyta byloje, ieškovė, inicijavusi ikiteisminį tyrimą, baudžiamojoje byloje ieškinio nepareikšė. Ieškovė negižina teismų konstatuotų faktinių bylos aplinkybių, tačiau teigia, kad teismui nepagrįstai į ieškinio senaties termino eigą įskaitė parengtinio tyrimo baudžiamojoje byloje laiką; ieškovės manymu, ieškinio senaties termino eigą buvo nutraukta (sustabdyta) CK 1.130 straipsnio 5 dalies, taikytinos pagal įstatymo analogiją, pagrindu, jai inicijavus ikiteisminį tyrimą. Teisėjų kolegija šį kasacinio skundo argumentą atmeta kaip teisiškai nepagrįstą.
26. BPK 109 straipsnyje nustatyta, kad asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turčinės ar neturčinės žalos, turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamąjį ar kaltinamąjį veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį. Teismas jį nagrinėja kartu su baudžiamąja byla. Kai civilinis ieškiny pareikštas ikiteisminio tyrimo metu, ikiteisminio tyrimo metu turi būti surinkti duomenys, patvirtinantys pareikšto civilinio ieškinio pagrindą ir dydį.
27. Civilinis ieškiny pareiškiamas paduodant ieškinį ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar teismui bet kuriuo proceso metu, tačiau ne vėliau kaip iki įrodymų tyrimo teisme pradžios. Nukentėjusysis, nepareikškęs civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje, turi teisę pareikšti ieškinį civilinio proceso tvarka (BPK 112 straipsnis).
28. BPK 113 straipsnyje įtvirtintos principinės civilinio ieškinio nagrinėjimo baudžiamajame procese nuostatos: civilinis ieškiny, pareikštas baudžiamojoje byloje, įrodinėjamas pagal šio kodekso nuostatas (1 dalis); kai nagrinėjant civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje kyla klausimų, kurių sprendimo šis kodeksas nereglamentuoja, taikomos atitinkamos civilinio proceso normos, jeigu jos neprieštarauja baudžiamojo proceso normoms (2 dalis).
29. Priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, teismas, remdamasis įrodymais dėl civilinio ieškinio pagrįstumo ir dydžio, visiškai ar iš dalies patenkina pareikštą civilinį ieškinį arba jį atmeta. Tenkindamas civilinį ieškinį, teismas gali nesilaikyti ieškinio ribų, jeigu ieškinio dydis neturi įtakos nusikalstamos veikos kvalifikavimui ir baudmės dydžiui (BPK 115 straipsnio 1 dalis). Išimtiniais atvejais, kai negalima civilinio ieškinio tiksliai apskaičiuoti neatidėjus baudžiamosios bylos nagrinėjimo ar negavus papildomos medžiagos, teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, gali pripažinti civiliniam ieškovui teisę į ieškinio patenkinimą, o klausimą dėl ieškinio dydžio perduoti nagrinėti civilinio proceso tvarka (BPK 115 straipsnio 2 dalis).

30. Nusikaltimu padarytos žalos atlyginimo klausimas baudžiamojoje byloje sprendžiamas pagal bendrąsias civilinės deliktinės atsakomybės taisykles, materialioji baudžiamoji teisė neįtvirtina ir specialaus ieškinio senaties instituto, todėl dėl žalos, padarytos nusikaltimu, atlyginimo aktualus CK 1.124–1.135 straipsniuose įtvirtintų teisės normų aiškinimas ir taikymas.
31. Ieškiny dėl padarytos žalos atlyginimo turi būti pareikštas per sutrumpintą trejų metų ieškinio senaties terminą (CK 1.125 straipsnio 8 dalis).
32. Esant CK 1.129 straipsnio 1 dalyje nustatytoms aplinkybėms ieškinio senaties terminas sustabdomas. Pagal to paties straipsnio 3 dalį nuo tos dienos, kurią išnyko aplinkybė, buvusi pagrindas ieškinio senaties terminą sustabdyti, senaties terminas tęsiasi toliau. Šiuo atveju likusi termino dalis prailginama iki šešių mėnesių, o jeigu ieškinio senaties terminas buvo trumpesnis negu šeši mėnesiai, – iki viso ieškinio senaties termino.
33. CK 1.130 straipsnyje nustatytas ieškinio senaties termino nutraukimo institutas: ieškinio senaties terminą nutraukia ieškinio pareiškimas įstatymo nustatyta tvarka arba skolininko atlikti veiksmai, kuriais jis pripažįsta prievolę (CK 1.130 straipsnio 1, 2 dalys). Pagal bendrą taisyklę, nutrauktas ieškinio senaties terminas prasideda iš naujo nuo to momento, kai išnyko aplinkybės, kurios buvo pagrindas ieškinio senaties terminą nutraukti; CK 1.130 straipsnio 5 dalyje nustatyta speciali taisyklė, pagal kurią, jeigu teismas palieka nenagrinėtą pareiškimą baudžiamojoje byloje, tai prieš ieškinio pareiškimą prasidėjus ieškinio senaties terminas eina toliau nuo nuosprendžio, kuriuo pareiškimas paliktas nenagrinėtas, įsiteisėjimo dienos, t. y. atsiranda analogiškos ieškinio senaties termino sustabdymui pasekmės.
34. Pagal privatinėje teisėje galiojantį dispozityvumo principą asmenys savo nuožiūra laisvai naudojasi civilinėmis teisėmis, tarp jų ir teise į gynybą (CK 1.137 straipsnio 1 dalis). Kaip konstatuota teismų praktikoje, asmuo, įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą teisę į teisminę gynybą principą, turi teisę pasirinkti, kokių būdu jam ginti savo pažeistas teises, t. y. jis turi teisę pareikšti ieškinį tiek baudžiamojoje byloje, tiek ir kreiptis dėl pažeistos teisės gynimo civilinio proceso tvarka. Tai, kokių būdu ieškovas nuspręs ginti savo pažeistas teises, turi įtakos ieškinio senaties termino skaičiavimui. Tuo atveju, kai ieškovas reiškia ieškinį baudžiamojoje byloje, ieškinio senaties termino eiga sustabdoma nuo ieškinio padavimo dienos iki nuosprendžio, kuriuo ieškiny paliktas nenagrinėtas, įsiteisėjimo dienos ir paskui eina toliau (CK 1.130 straipsnio 5 dalis). Tuo tarpu tada, kai nuo nusikaltimo nukentėjęs asmuo ieškinį pareiškia civilinio proceso tvarka, ieškinio senaties termino eiga nutrūksta ir iki senaties termino nutraukimo praėjus laikas į naują terminą neįskaiciuojamas. Taigi, ieškovas, įvertinęs atskirų procesinių veiksmų sukeltas teises pasekmes, turi teisę savarankiškai apsispręsti, kaip ir kokių būdu jam įgyvendinti teisę į pažeistų teisių gynybą (Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-550/2006).
35. Minėta, kad ieškovė aktualiu ieškinio senaties termino skaičiavimu laikotarpiu kreipėsi dėl ikiteisminio tyrimo atsakovui pradėjimo, ir nors ieškinio dėl žalos atlyginimo baudžiamojoje byloje nepareikšė, tačiau teigia, kad nagrinėjamiems santykiams įstatymo analogijos pagrindu turi būti taikoma CK 1.130 straipsnio 5 dalies norma.
36. CK 1.8 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad civilinės teisės normų nereguliuotiems civiliniams santykiams taikomi panašūs santykius reglamentuojantys civiliniai įstatymai (įstatymo analogija). Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad įstatymo analogija galima esant tokioms sąlygoms: nėra teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį; yra teisės norma, reglamentuojanti panašų santykį; yra toks teisės normų reguliuojamo ir nereguliuojamo santykio panašumas, kuris leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad analogijos taikymas yra pateisinamas, t. y. neprieštaraus santykio esmei ir pobūdžiui (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-503-469/2016 40 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
37. Teisėjų kolegija išaiškina, kad CK 1.130 straipsnio 5 dalies norma faktinėms aplinkybėms, kai asmuo baudžiamojoje byloje nepareiškia civilinio ieškinio, pagal įstatymo analogiją negali būti taikoma, kadangi, visų pirma, neegzistuoja teisinio reguliavimo spraga: įstatymo leidėjo valia CK 1.129, 1.130 straipsniuose įtvirtintas baigtinis sąrašas aplinkybių, kurioms esant ieškinio senaties termino eiga nutrūksta arba yra sustabdoma; antra, situacijos, kai civilinis ieškiny yra pareikštas ir kai civilinis ieškiny nėra pareikštas, iš esmės skiriasi asmens teisės laisvai disponuoti teise į teisminę gynybą ir atitinkamai – ieškinio senaties instituto požiūriu.
38. Ieškovė kasaciniame skunde teigia ir tai, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai įvertino faktines aplinkybes ir nepagrįstai neatnaujino ieškinio senaties termino. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio teismo argumentus vertina kaip nepagrįstus.
39. *Pagal CK 1.131 straipsnio 1 dalį, ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas ieškinį atmesti. Ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja (CK 1.126 straipsnio 2 dalis). Nors ieškinio senaties termino pasibaigimas nepanaikina asmens teisės kreiptis į teismą, prašant apginti pažeistą teisę, tačiau, ginčo šaliai pareikalavus taikyti ieškinio senatį, yra pagrindas atmesti ieškinį, jeigu teismas nepripažįsta, kad šis terminas praleistas dėl svarbios priežasties (CK 1.126 straipsnio 2 dalis, 1.131 straipsnio 1, 2 dalys). CK 1.131 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu teismas pripažįsta, jog ieškinio senaties terminas praleistas dėl svarbios priežasties, pažeistoji teisė turi būti ginama, o praleistas ieškinio senaties terminas atnaujinamas.*
40. *Ieškinio senaties termino atnaujinimą reglamentuojančiose teisės normose nemustatyta aplinkybių, kurios laikytinos svarbiomis praleistam terminui atnaujinti, sąrašo; taip pat neįvardyta kriterijų, kuriais remdamasis teismas turėtų spręsti dėl tokių aplinkybių pripažinimo svarbiomis termino praleidimo priežastimis. Teismas, sprenddamas svarbių priežasčių konstatavimo klausimą, turi vadovautis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, atsižvelgti į ieškinio senaties instituto esmę ir jo paskirtį, ginčo esmę, šalių elgesį ir kitas reikšmingas bylos aplinkybes. Kiekvienu atveju turi būti taikomi ne vidutiniai, o individualūs elgesio standartai dėl bylos šalių, dėl kurių sprendžiamas praleisto ieškinio senaties termino priežasčių svarbos įvertinimo klausimas. Praleisto termino atnaujinimo klausimas sprendžiamas atsižvelgiant į konkrečios situacijos aplinkybes, į subjektyviųjų (asmens sugebėjimas įvertinti susiklosčiusią teisinę situaciją, šalių elgesys ir pan.) ir objektyviųjų (siekiama apginti vertybę, asmens amžius, išsilavinimas ir pan.) kriterijų visumą (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-142-916/2020 28 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).*
41. *Įvertinusi skundžiamų procesinių sprendimų turinį, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl ieškinio senaties termino praleidimo priežasčių reikšmės, visapusiškai ir išsamiai įvertino faktines bylos aplinkybes aptartų įstatymo ir teismų praktikos nuostatų kontekste, be kita ko, pasisakė dėl ieškovės, kaip juridinio asmens, veikiančio per savo organus ar dalyvių, galimybės kreiptis teisminės gynybos, ekspertinės išvados dėl tikslaus žalos dydžio reikšmės galimybei reikšti ieškinį dėl žalos atlyginimo (skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties 38–47 punktai).*
42. Apibendrinama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai tinkamai aiškino ir taikė ieškinio senatį reglamentuojančias teisės normas, kasacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo pakeisti ar panaikinti skundžiamo teismo procesinio sprendimo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

43. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą (CPK 93 straipsnio 1 dalis).

44. Atmetus ieškovės kasacinį skundą, konstatuotina, kad kasacinio teismo procesinis sprendimas priimamas atsakovo naudai. Atsakovas pateikė įrodymus, pagrindžiančius kasaciniame teisme patirtas 1500 Eur bylinėjimosi išlaidas (už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą). Šios išlaidos neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 „Dėl Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio patvirtinimo“ nustatytos maksimalios sumos, priteistinos už atitinkamas advokato suteiktas teisinės paslaugas, todėl šių išlaidų atlyginimas priteisiamas atsakovui iš ieškovės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. spalio 27 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti atsakovui E. S. (a. k. *(duomenys neskelbtini)*) iš ieškovės likviduojamos uždarnosios akcinės bendrovės „TransRental“ (j. a. k. 300545345) 1500 (vieno tūkstančio penkių šimtų) Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjos   Gražina Davidonienė

Sigita Rudėnaitė

Egidija Tamošiūnienė